

Públic

LES POLÍTIQUES ECONÒMIQUES NEOLIBERALS

MATEN. CAL CANVIAR-LES

Vicenç Navarro

Catedràtic de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques

Universitat Pompeu Fabra; i

Director del Hopkins- UPF Public Policy Center

7 d'abril del 2020

L'impacte de la pandèmia del coronavirus en el deteriorament de la qualitat de vida i benestar de les poblacions (i, molt en particular, de les classes populars), així com la resposta dels Estats per intentar contenir-la estan afectant totes les dimensions socials, econòmiques, polítiques i culturals de cadascun dels països impactats per aquest fenomen. Poca gent podria haver imaginat fa només quatre mesos que, avui, gairebé una **tercera part de la població mundial estaria vivint en condicions de confinament, incloses les tres quartes parts de la població que viu al món capitalista desenvolupat.** I el que també és extraordinari és que, com a

conseqüència de la pandèmia i de les mesures preses contra ella, **l'economia mundial està patint una crisi sense precedents.**

Com a resultat de tot això, és més que probable que **la cultura econòmica del món post-pandèmia sigui diferent a la del món actual.** I un dels canvis serà (ja ho està sent ara) el **gran descrèdit dels dogmes que han orientat el pensament econòmic que ha dominat en l'època pre-pandèmia –el neoliberalisme–,** i l'aplicació del qual a través de la imposició de les polítiques públiques (derivades d'aquest dogma) està causant tant de patiment. Aquest dogma (que continua sent dominant en els establishments politicomediàtics de la Unió Europea) ha **mantingut la tesi que l'èxit de l'activitat econòmica havia de basar-se en l'austeritat de la despesa pública social, aconseguida a base de retallades que han deixat els països afectats per la pandèmia sense els mitjans necessaris –com per exemple sanitaris i de serveis socials – per protegir-se'n.** No és sorprenent que, en general, aquells països **on aquestes polítiques neoliberals s'han aplicat amb major duresa siguin avui també els països on el dany causat per la pandèmia està sent més gran** (veure el meu article "Les conseqüències del neoliberalisme en la pandèmia actual", *Públic*, 17.03.20). **Espanya, Itàlia i els EUA en són clars exemples. Són els països que tenen majors índexs de mortalitat a causa de la pandèmia avui al món, resultat en gran part de l'afebliment**

dels seus sectors sanitaris i socials (així com d'altres essencials), conseqüència de l'empobriment del sector públic i de l'expansió del privat com a resultat de les polítiques de retallades de la despesa pública social dutes a terme per governs conservadors, liberals i socioliberal. És en **aquests tres països del món occidental on hi està havent més morts per coronavirus (en part, a causa de la gran escassetat de respiradors) i on hi ha un percentatge major de professionals i treballadors del sector sanitari que han estat contagiats pel coronavirus, resultat de l'escassetat de material protector.** Les dades parlen per elles mateixes. Segons dades de la *Global Health Expenditure Database* (de l'Organització Mundial de la Salut), entre 2009 i 2017 la despesa pública sanitària governamental com a percentatge del PIB va baixar a Espanya d'un 6,4% a un 5,9%, i a Itàlia d'un 7% a un 6,5%, mentre que als EUA –punt d'inspiració del model neoliberal– només va créixer d'un 4,2% a un 4,5%, amb una cobertura sanitària molt limitada, amb gairebé 30 milions de nord-americans sense protecció sanitària; d'altra banda, segons dades de l'OCDE, entre 2008 i 2016 Espanya va reduir els seus llits hospitalaris per cada 1.000 habitants de 3,2 a 2,97, Itàlia de 3,79 a 3,17 i els Estats Units, de 3,13 a 2,77. Aquí a Catalunya, les retallades de la despesa pública sanitària van ser de les més accentuades a Espanya i a la UE-15. Es van retallar 1.500 milions d'euros, i es van eliminar

1.100 llits hospitalaris, reduccions que han afectat sobretot les classes populars, tot això mentre es reduïen els impostos de successions i de patrimoni per a les classes de renda superior. Les retallades més accentuades van ser les realitzades pel govern de **Convergència (partit neoliberal), avui JxCat,** quan era **president de la Generalitat de Catalunya el Sr. Artur Mas i Conseller de Sanitat el Sr. Boi Ruiz,** president de la Patronal Sanitària privada, les primeres declaracions del qual com a màxima autoritat de la sanitat pública catalana van ser per encoratjar la població que contractés una assegurança de salut privada. **Tota aquesta realitat va quedar ocultada per l'anomenat "procés" independentista, liderat per aquest partit, el suport del qual prové majoritàriament de les classes de renda superior i mitjana superior.**

El neoliberalisme mata

Repeteixo, l'evidència que els països a l'Atlàntic Nord que han patit més a causa de la pandèmia són aquells que han aplicat amb més duresa les polítiques d'austeritat, així com reformes laborals regressives, com ara els tres esmentats (veure el meu article a *Públic* "Allò que s'està ocultant en el debat sobre la pandèmia", *Públic*, 24.03.20) és aclaparadora.

La resposta d'aquests països a la pandèmia ha estat intentat cobrir les enormes deficiències del seu sistema públic sanitari a base de comprar material per curar els malalts i per protegir els professionals del sector, ja que és en aquests països a on hi ha més demanda perquè s'obtinguin aquests materials, però aquesta alternativa està resultant ser, com era previsible, insuficient, fins i tot per assolir els objectius limitats definits pels seus governs, importants (com aconseguir mascaretes per a tots els professionals i treballadors dels sectors essencials), però, repeteixo, insuficients, **ja que la mesura correcta seria aconseguir mascaretes per a tota la població.** L'OMS, per fi, ha admès que els països que han tingut més èxit per controlar la pandèmia han estat aquells, com Corea del Sud, a on les mascaretes van ser emprades per tota la població (així com els guants) a fi de protegir-se del contagi.

És urgent canviar el tipus de producció econòmica del país

La primera resposta d'aquests països a aquests dèficits ha estat, doncs, intentar resoldre la demanda per la via mercantil, és a dir, comprar els materials al mercat internacional, a on estem veient que hi ha una gran saturació provocada per una carència global d'aquests productes, motiu pel qual els seus preus s'han disparat i

han assolit xifres astronòmiques. **I com un signe del deteriorament d'aquest mercat, s'han establert males pràctiques de tot tipus, inclosa la devolució massiva de productes defectuosos ja adquirits, com ara mascaretes (fet que ha tingut lloc amb autoritats públiques als EUA, Espanya, Itàlia, els Països Baixos i d'altres països importadors d'aquests productes),** procedents la majoria de fàbriques (moltes d'elles, il·legals) a la Xina. I, per complicar més les coses, dins dels mateixos països importadors, **diverses autoritats a diferents nivells (siguin CA a Espanya, regions a Itàlia o Estats als EUA) han estat competint entre elles per aconseguir el més aviat possible aquests materials tan necessaris, competició que ha anat en contra dels interessos dels compradors i a favor dels interessos dels proveïdors.**

L'enorme insuficiència d'aquest mecanisme mercantil està creant una protesta popular molt estesa, que exigeix als Estats que canviïn les seves prioritats i resolguin aquesta escassetat d'altres maneres. Això explica la creixent pressió perquè hi hagi una transformació profunda del sistema productiu industrial, de manera que es doni prioritat al bé comú per sobre de qualsevol altra consideració, exigència que pot tenir un impacte enorme en l'ordre polític i econòmic d'aquests països. Ja hi ha una creixent demanda popular (que

es reflecteix en l'aplaudiment diari de les 8 del vespre en honor dels professionals i treballadors sanitaris de tots aquests països –EEUU, Espanya i Itàlia– que estan arriscant les seves vides per salvar les vides dels malalts de coronavirus) per exigir a les autoritats públiques que avantposin el bé comú a tota la resta, fent el possible i l'impossible per obtenir aquests materials. Així, estem veient ja com a **Itàlia**, sota la pressió popular, hi ha canvis en les polítiques públiques amb l'exigència, per exemple, a **indústries tèxtils del país perquè substitueixin la fabricació de vestits d'alta costura** (destinats a la població de renda superior) **per la producció de mascaretes, bates i d'altres peces de roba** que fan falta urgentment entre els treballadors i professionals de la sanitat i dels serveis socials, així com d'altres serveis essencials. I **als EUA, sota els poders de l'Estat federal, la indústria automobilística** (i, molt en especial, la General Motors) **està substituint la producció de cotxes per la producció de ventiladors, que poden significar la diferència entre la vida o la mort per als malalts greus de coronavirus en aquell país.**

Ha estat la pressió popular canalitzada entre d'altres pel governador de l'Estat de Nova York (l'Estat amb més afectats dels EUA), Andrew Cuomo, el que ha forçat el president Trump a fer servir la Llei d'Alarma General per forçar la indústria manufacturera, inclosa

l'automobilística, a produir aquests respiradors. **El president Trump, representant de la ultradreta neoliberal i el més acèrrim enemic de l'Estat federal, s'ha vist forçat a prendre aquestes decisions a causa, com dic, de la pressió popular, unes mesures a què s'havia oposat en un principi amb l'argument, com era de preveure, que aquesta intervenció estatal transformaria els EUA en un país com Cuba o Veneçuela,** arguments que se li van girar en contra quan el governador de Nova York li va respondre que el tema a discutir no era "intervenció de l'estat federal sí o no", sinó l'"objectiu d'aquesta intervenció", **ja que els EUA són el país amb major intervenció federal en el desenvolupament econòmic del país, intervenció que es realitza a través de l'enorme despesa militar, incrementada encara més pel president Trump,** el qual ha fet servir la màxima llei d'alarma en múltiples ocasions per forçar el sector industrial a produir primordialment per respondre a les necessitats de l'establishment militar. Amb l'argument que el govern federal no havia d'intervenir per forçar el sector industrial a produir productes que previndrien la mort de ciutadans, **Trump mostrava d'una manera clara la seva visió d'allò que més li importa. Tal com el va acusar Cuomo, preferia protegir els interessos de l'establishment militar i les grans empreses de defensa abans que els interessos de la ciutadania.** La creixent popularitat d'un moviment social que s'està estenent ràpidament al país ha forçat

Trump a canviar la seva estratègia, per tal d'afavorir l'intervencionisme federal en el sector industrial amb finalitats socials.

Seria desitjable que passés una cosa semblant a Espanya.

La importància del bé comú per sobre del particular

Tots aquests fets mostren com, gràcies a la pressió popular, els Estats estan prenent major protagonisme, amb la intervenció activa en la reconversió industrial, avantposant el bé comú a qualsevol interès particular minoritari. Aquesta petició s'està estenent a d'altres sectors, fet que expressa un gran fastigueig popular contra les polítiques neoliberals i els interessos econòmics i financers que les han promogut, i també contra els economistes al seu servei i la seva excessiva influència sobre l'Estat i sobre els mitjans d'informació i comunicació. És per aquesta raó que l'intent, a Espanya, d'aprofitar l'enorme patiment ciutadà per intentar desgastar el govern de coalició d'esquerres que estan fent els partits conservadors (com el PP a Espanya) o neoliberals (com Vox, Ciudadanos o JxCat), que es presenten com els grans defensors de la ciutadania davant del govern, i l'acusen d'incompetent, és d'un cinisme extrem, ja que van ser ells –i les seves polítiques d'austeritat- els que van causar la indefensió de la població, amb el debilitament dels serveis

públics. La rebaixa d'impostos a les rendes superiors, la privatització dels serveis públics i les retallades de la despesa pública sanitària i social són les que van causar l'excés de mortalitat (molt més gran que a d'altres països). Aquests partits polítics han estat responsables de la situació extrema a què s'ha arribat en aquest país. El govern de coalició ha obert un nou capítol d'esperança. Però calen passes més radicals, ja que la tragèdia és enorme. I és aquí a on caldria redefinir la relació entre allò públic i allò privat per prioritzar el primer sobre el segon, a fi d'aconseguir el bé comú per sobre de qualsevol altra consideració. El govern de coalició ha estat prenent mesures de gran importància, que s'aniran estenent com a resultat de la pressió popular, que sempre veurà l'àmbit públic i no el privat com la millor garantia per a la seva salut, qualitat de vida i benestar. L'ordre econòmic actual, que prioritza l'àmbit privat sobre el públic, ha perdut tota la credibilitat, ja que comparteix la responsabilitat que hi hagi una mortalitat tan alta en aquest país. Així de clar.